

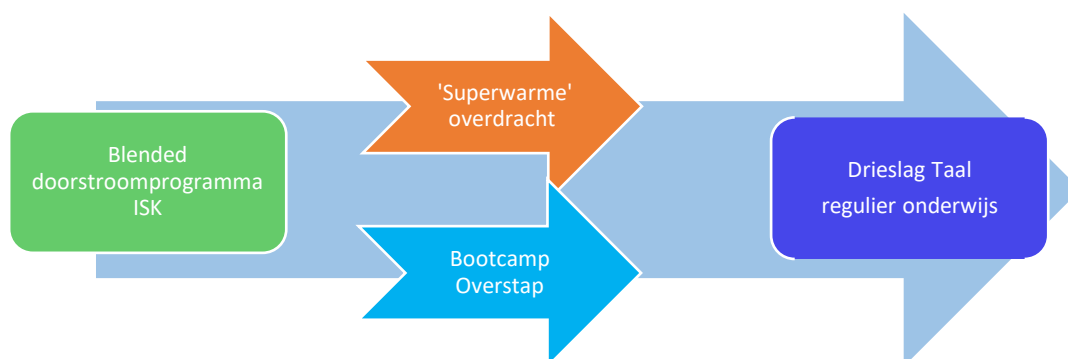
Doorstroom van ISK naar regulier onderwijs (in 'coronatijd')

5 juni 2020

Hoe kunnen ISK-leerlingen met voldoende taalbagage soepel doorstromen naar het regulier onderwijs? Hiervoor is nu meer dan ooit een doorlopende taalleerlijn nodig. De ISK-leerling heeft tijdens de coronacrisis via onderwijs op afstand verder gewerkt aan zijn Nederlandse taalvaardigheid. In deze periode heeft de leerling minder uren doorgebracht in een Nederlandstalige omgeving en dat betekent minder de Nederlandse taal gehoord, gelezen, gesproken en geschreven, kortom minder taalcontact gehad met de nieuwe taal. Dit heeft zeker invloed op het tweedetaalverwervingsproces waar de leerling midden in zit. Er valt veel winst te behalen voor leerlingen als ze de komende periode (zowel nu als in de zomervakantie) kennis kunnen maken met de taal- en vakinhouden van het regulier onderwijs waar ze naar gaan doorstromen. Hierbij kunnen alle partijen die onderdeel zijn van de doorlopende taalleerlijn een rol spelen: natuurlijk de ISK, maar ook het regulier onderwijs (vo en mbo) en de thuisomgeving van de leerling (zijn sociale netwerk of het baantje dat hij heeft). Samen kunnen deze partijen een waaier van mogelijkheden bieden om zorg te dragen voor een soepele en succesvolle doorstroom. Centraal staat: wat is je visie op onderwijs aan een ISK-leerling? En ook: hoe kijk je naar het leren op afstand van de ISK-leerlingen in de afgelopen periode? Bedenk: wat heeft het de leerling opgeleverd en waar zie je ontwikkelingspunten? Vanuit welk perspectief je hier ook naar kijkt: in alle denkrichtingen spelen de ISK-leerling, de ISK-docent, het regulier onderwijs, een (eventueel) zomermaatje, een rol.

Wat heeft de leerling nodig?

Om de taalvaardigheid van de ISK-leerling doelgericht te ontwikkelen heeft de leerling een aantal zaken nodig: een stimulerende taalleeromgeving (input), gerichte aandacht voor woordenschat, ruimte voor betekenisvolle interactie en taalproductie (output) en feedback op inhoud en taal. Dit alles gekoppeld aan een doelgericht onderwijsprogramma waarin kennis wordt gemaakt met de vakinhoud van het regulier onderwijs en de bijbehorende taalvaardigheid (zie taaltaken regulier onderwijs fase 2 leerlijnen LOWAN). Een dergelijk programma kan met een Bootcamp Overstap worden versterkt. Daarnaast liggen er volop kansen in een superwarme overdracht en daarmee de start van de ISK-leerling in het regulier onderwijs en de ondersteuning van de leerling in het regulier onderwijs.

1 | Blended doorstroomprogramma in de ISK

Een blended doorstroomprogramma? Hoezo?

In de periode van leren op afstand hebben de ISK-leerlingen op verschillende manieren gewerkt aan de ontwikkeling van hun Nederlandse taalvaardigheid. Afhankelijk van de organisatie binnen de school en de technische mogelijkheden is gekozen voor een aanpak. De leerlingen hebben gewerkt in een (al bekende) online methode en/of kregen kopieën van lesmateriaal in pakketjes per week om hun opdrachten te maken. Twee keer per dag inloggen via Classroom, Google Meet of MS Teams om met een groepje te luisteren naar uitleg van de docent of om te praten over een aflevering van het Jeugdjournaal. Of misschien stond hun lesprogramma klaar in LessonUp of Edmodo met daarin een instructiefilmpje om thuis nasi te maken. Een foto van het resultaat werd naar de hele klas in WhatsApp gestuurd. Het onderwijs op afstand heeft op iedere ISK zijn eigen vorm gekregen.

De leerlingen zijn de afgelopen periode ongetwijfeld zelfstandiger geworden, ze hebben veel nieuwe ervaringen opgedaan en allerlei nieuwe dingen geleerd. Zeker ook in het Nederlands, misschien alleen minder dan je graag had gezien om door te stromen naar het regulier onderwijs. Zo had je normaal gesproken de leerlingen waarschijnlijk laten kennismaken met (zaakvak)teksten uit het regulier onderwijs. Of aandacht besteed aan specifieke schoolse taaltaken zoals aantekeningen maken bij de uitleg van de docent of een verslagje schrijven van een biologieproefje of praktijkopdracht. Maar in het afstandsonderwijs is dat nauwelijks gelukt.

Op school en thuis leren

De periode tot aan de zomervakantie kan optimaal worden benut door de ISK-leerling een doorstroomprogramma aan te bieden volledig gericht op het vervolgonderwijs. Dat betekent dat de ontwikkeling van taalvaardigheid in de context van hun 'doorstroomvakken' centraal staat. De ISK-leerlingen zullen de komende weken voor een deel naar school gaan en het andere deel zullen ze doorgaan met het afstandsonderwijs thuis. Ook hier geldt dat iedere ISK dit op een eigen manier inricht, van iedere dag een halve dag naar school en 's middags thuis tot twee hele dagen op school en drie hele dagen thuis. Het is zaak het onderwijsprogramma 'slim' samen te stellen: op school aandacht besteden aan taken waarbij live contact met de docent en/of andere leerlingen zinvol is, bijvoorbeeld instructie van de docent bij nieuwe taken, samenwerking in een groepje leerlingen voor een discussieopdracht of feedback van de docent op een thuis uitgevoerde opdracht. Thuis gaat de leerling met het 'thuiswerk' aan de slag met taken die goed thuis uitgevoerd kunnen worden, zelfstandig of met hulp van een familielid. Op die manier wordt optimaal gebruikgemaakt van de ervaringen van het online leren/leren op afstand én de mogelijkheid om weer fysiek naar school te gaan.

Hoe ziet een blended doorstroomprogramma eruit?

In iedere vorm van onderwijs is interactie noodzakelijk. Voor het leren van een tweede taal is het van levensbelang. Taalcontact is een belangrijke succesfactor bij het leren van een tweede

taal. Stel een blended doorstroomprogramma dan ook 'slim' samen. Maak gebruik van online leren-mogelijkheden (thuis) gecombineerd met fysieke momenten op school. Bedenk goed welke kennis, vaardigheden en competenties online kunnen worden aangeboden en hoe je dat op een goede manier doet. En bedenk ook welke instructie, ondersteuning en feedback een leerling van de docent nodig heeft.

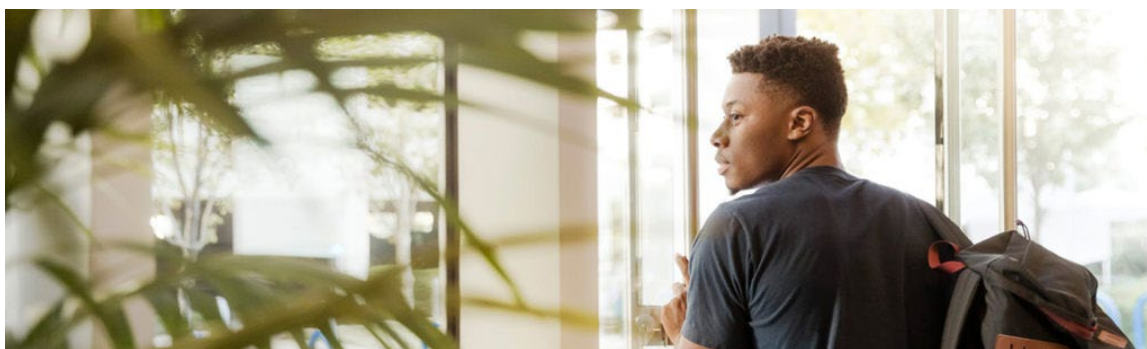
Een effectief blended doorstroomprogramma sluit aan bij de route die de individuele leerling aflegt. Het programma is flexibel en bestaat uit verschillende onderdelen en werkvormen. Per leerling wordt het (taal)niveau in kaart gebracht en wordt bepaald wat de leerling in de komende periode nodig heeft en kan / moet doen om succesvol te kunnen doorstromen. De streefdoelen NT2 en het onderwijsprogramma van de LOWAN-leerlijnen vormen hierbij het uitgangspunt (leerroute 1, 2 en 3).

Doorstroom staat centraal

Bij de samenstelling van het doorstroomprogramma worden inhoudelijke keuzes gemaakt gebaseerd op doorstroomrelevantie: bepaal op basis van de leerroute welke vakinhoud relevant is voor de leerling en koppel daar de taal aan. In het regulier onderwijs krijgt de ISK-leerling immers geen aparte NT2-lessen (soms wordt een of twee lessen NT2 aangeboden), maar gaat de taalontwikkeling verder binnen de context van de vakken. Het is zinvol om (waar mogelijk) overleg te hebben met het regulier onderwijs bij de inrichting van het programma, bijvoorbeeld over de lesmaterialen voor de vakken van het leerjaar/de klas waar de leerling naar gaat doorstromen.

Maak keuzes

Wees realistisch bij de samenstelling van het onderwijsprogramma over wat kan en wat niet kan. En durf keuzes te maken. In de afgelopen periode is er waarschijnlijk veel aandacht geweest voor onderdelen die zich goed lenen voor onderwijs op afstand, denk bijvoorbeeld aan een tekst lezen en vragen beantwoorden of kijken naar het Jeugdjournaal. Daarom is het verstandig om te kiezen voor vaardigheden en opdrachten die lastiger zijn om op afstand te begeleiden, bijvoorbeeld een gesprek over je verwachtingen van de nieuwe school, leren hoe je een samenvatting schrijft of een praktische opdracht uitvoeren en deze aan te bieden in actieve werkvormen. Ook is het belangrijk om strategieën aan te bieden die ze straks nodig hebben: hoe lees je bijvoorbeeld een zaakvaktekst uit je biologieboek? En welke strategie zet je in als je informatie moet halen uit een techniekopdracht? Zet in het doorstroomprogramma werkvormen in die de leerling inzicht geven in het eigen leerproces en registreer de vorderingen van de leerling. Zo krijgt de leerling inzicht in zijn eigen taalniveau en de vorderingen die hij heeft gemaakt en dat geeft de leerling vertrouwen.

Een effectief blended doorstroomprogramma: vijf aandachtspunten

Het uitgangspunt van het onderwijsprogramma is: wat is het (taal)niveau van de leerling, waar moet de leerling naartoe en wat heeft hij nodig om daar te komen? Het blended doorstroomprogramma kan op veel verschillende manieren worden ingevuld. Van belang is natuurlijk om bij het onderdeel afstandsleren zoveel mogelijk gebruik te blijven maken van de vorm waar de leerling in de afgelopen periode vertrouwd mee is geraakt.

1. Hoe bepaal je waar je nu aan werkt? (formatief evalueren)

Om te weten wat het vertrekpunt is, wil je iets weten over hoe de leerling zich de afgelopen periode ontwikkeld heeft. Hiervoor kun je de principes van formatief evalueren inzetten. Bedenk op welke wijze je in beeld kunt brengen waar de leerling nu staat. Geef de leerling bijvoorbeeld een gecombineerde taalkaak (lezen – schrijven – gesprek voeren) waarmee je het taalniveau in kaart brengt. Laat de leerling een tekst lezen over een inhoudelijk onderwerp dat aansluit bij een vak uit het doorstroomprofiel. Laat een leerling die doorstroomt naar de havo bijvoorbeeld een tekst lezen over vulkanen (aardrijkskunde) of een leerling die naar vmbo basis gaat een instructietekst over verzorging. Vervolgens krijgt de leerling een schrijfopdracht die aansluit bij het onderwerp en het doel van de tekst. De docent kan tot slot met de leerling een gesprekje voeren over de opdracht. Dat geeft je informatie over waar een leerling ongeveer staat. Of voer met de leerling een gesprek aan de hand van het portfolio (Taken uit de streefdoelen NT2 of Portfolio DISK). In zo'n gesprek kun je met elkaar de doelen voor de komende weken bespreken.

2. Welke doelen stel je nu? (prioriteiten stellen)

Wat heeft de leerling écht nodig in het regulier onderwijs waar hij na de zomervakantie naar doorstroomt? Bedenk waar de leerling profijt aan heeft, bijvoorbeeld hoe om te gaan met een tekst waarin je veel woorden niet kent (strategieën), het beantwoorden van vragen en opdrachten of een verslagje schrijven over een kook- of techniekopdracht. Maak daarna een overzicht van gecombineerde schoolse taaltaken waarin taal- en inhoudsdoelen aan elkaar gekoppeld zijn. In het regulier onderwijs heeft de leerling niet alleen taal- en vakkennis nodig, maar ook schoolse vaardigheden, zoals het werken met een atlas of een samenvatting schrijven. Ook andere vaardigheden, zoals samenwerken of juist zelfstandig werken, zijn van belang. Geef ook die vaardigheden een plek in het doorstroomprogramma geïntegreerd in de taaltaken.

3. Wat doe je thuis en wat doe je op school? (slim organiseren)

Stel een uitdagend en gestructureerd onderwijsprogramma samen waarmee de leerling aan de slag kan (methode NT2, vakteksten, woordenschat, schoolse taken, zelfevaluatie).

Wat de leerling thuis doet en wat op school, is afgestemd op welke onderdelen c.q. onderwijsinhoud goed thuis kan en welke onderdelen beter op school gedaan kunnen worden samen met de docent en/of andere leerlingen. Het hangt mede af van de organisatie op de school. Als de leerlingen elke dag een dagdeel naar school gaan, ziet de concrete invulling van het blended onderwijsprogramma er anders uit dan wanneer de leerlingen twee hele dagen op school zitten en de overige drie dagen thuis zijn. Tijdens de fysieke momenten op school kan de leerling ondersteuning vragen bij de taaltaken en opdrachten én krijgt de leerling feedback van de docent. Het ligt voor de hand dat de goede elementen uit het onderwijs op afstand van de school behouden blijven.

Voor de invulling van het thuisonderwijs van het doorstroomprogramma moet je (opnieuw) nadenken over de invulling. Wat doe je met (eventuele) synchrone contactmomenten en welke opdrachten kun je je asynchroon aanbieden, zonder de leerling te overvragen? Geef duidelijke taken met een duidelijke deadline. Geef van te voren aan wat criteria zijn waar opdrachten aan moeten voldoen en laat weten op welke manier leerlingen feedback krijgen.

Op deze manier kom je tegemoet aan de voorwaarde voor succesvol afstandsonderwijs: structuur, dialoog en autonomie¹.

4. Hoe zorg je voor voldoende interactie? (taalcontact stimuleren)

Om taalvaardiger in het Nederlands te worden heeft de leerling veel contact met de taal nodig, verschillende mogelijkheden om de taal te gebruiken (spreken en schrijven) en daar vervolgens feedback op krijgen. De fysieke omgeving van de school leent zich het best voor opdrachten en werkvormen waarin leerlingen met elkaar in gesprek zijn en de taal actief moeten gebruiken. En ook passende feedback is fijn om rechtstreeks van de docent te ontvangen of van andere leerlingen als er is samengewerkt in een groepje. Van deze mogelijkheden moet op school dan ook optimaal gebruik worden gemaakt. Leerlingen kunnen echter ook thuis opdrachten uitvoeren waarbij ze met elkaar moeten samenwerken. Door te videobellen kunnen leerlingen met elkaar overleggen over een gezamenlijke opdracht. En ook peerfeedback kan daarin een onderdeel zijn, bijvoorbeeld aan de hand van een feedbackformulier of rubric. Op die manier kan zowel op school als thuis aandacht besteed worden aan interactie en feedback waarbij gebruik wordt gemaakt van de kenmerken van de specifieke school- en/of thuissituatie.

¹ <https://www.nro.nl/afstandsonderwijs-vo/>

Heeft de leerling meer interactie nodig dan je online en in de klas kunt bieden? Koppel de leerling dan aan een maatje, bijvoorbeeld een Thuischoolmaatje (VO-Raad) of een Kletsmaatje (Het Begint met Taal). Of zoek alvast een taalmaatje via het regulier onderwijs: misschien wil een toekomstige klasgenoot één keer per week met de ISK-leerling praten.

5. Betrek de vervolgschool bij het onderwijsprogramma (doorlopende leerlijn creëren)

Leg contact met de vervolgschool en breng inhoud van de vervolgschool doelgericht onder in het doorstroomprogramma. Bijvoorbeeld door gebruik van regulier lesmateriaal en aangepaste opdrachten. Of zorg voor kennismaking op afstand met de nieuwe school.

Leerlingen die al op de reguliere school rondlopen kunnen een filmpje maken van een rondleiding door de school. De ISK-leerlingen die naar de betreffende school gaan kunnen dat dan thuis al bekijken. Op die manier kunnen ze ook kennismaken met leerlingen in het regulier. En misschien zijn er wel leerlingen die als maatje willen fungeren. Of organiseer een online mentorgesprekje met de nieuwe mentor.

Wie stelt het blended onderwijsprogramma samen?

De mentor stelt een onderwijsprogramma per week op. Leerlingen die dezelfde route volgen worden waar mogelijk in hetzelfde groepje geplaatst en ontvangen tegelijkertijd onderwijs. Deze indeling wordt ook gebruikt om leerlingen, waar mogelijk, online te laten samenwerken. Het programma wordt met de leerlingen per week besproken en geëvalueerd, zodat er per week aanpassingen kunnen worden opgenomen in het programma voor de nieuwe week.

2 | ‘Superwarme’ overdracht

Een ‘superwarme’ overdracht? Hoezo?

Voor de ISK-leerling is de overstap van ISK naar regulier onderwijs een volgende stap in zijn onderwijsloopbaan. Na de zomervakantie gaat hij verder in een nieuwe schoolomgeving, in een nieuwe groep, met nieuwe klasgenoten en (deels) nieuwe vakken. Het is fijn als hij dan ook meteen weer verder kan met het leren van de Nederlandse taal. Voor de docenten in het regulier onderwijs is het prettig als zij bij binnenkomst van de leerling een helder beeld hebben van het taalniveau, de schoolse vaardigheden en het leerpotentieel. Een ‘superwarme’ overdracht faciliteert een doorlopende leerlijn waarin de leerling in het regulier onderwijs het leren meteen weer kan oppakken, daarbij ondersteund door zijn nieuwe mentor of begeleider en andere docenten. Hiervoor is het noodzakelijk dat alle relevante informatie met de ISK-leerling meereist naar het regulier onderwijs. Deze informatie staat in het Persoonlijk Ontwikkelingsplan NT2 en geeft de leerling en de mentor vanaf de start/dag 1 inzicht in wat de leerling kan én hoe het regulier onderwijs de NT2-leerling verder kan ondersteunen bij zijn tweedetaalverwervingsproces.

Wat is een ‘Persoonlijk Ontwikkelingsplan NT2’?

Het Persoonlijk Ontwikkelingsplan NT2 (PONT2) bevat concrete informatie over wat de ISK-leerling op dit moment (aan het einde van het schooljaar) kan én geeft concrete adviezen aan het regulier onderwijs waar de leerling de eerste periode ondersteuning bij nodig heeft (handelingsadvies). Het PONT2 bevat een aantal vaste onderdelen:

1. Dit kan ik! (Taalniveau NT2)

Voorbeelden van taalproducten van de ISK-leerling, bijvoorbeeld een paar teksten die de leerling goed kan lezen en waar hij informatie uit kan halen, een verslag van een techniekles of een biologieproefje, een brief aan de schoolleiding en een presentatie over het land van herkomst (lezen, spreken, schrijven), eventueel ter aanvulling op een bestaand portfolio (DISK). Deze informatie kan worden aangevuld met resultaten van leerstofonafhankelijke toetsen (TOA) die inzicht geven in het taalniveau (ERK). Op basis van deze informatie worden concrete ontwikkelpunten benoemd: wat is de volgende stap per taalvaardigheid.

2. Zo leer ik! (Leerpotentieel)

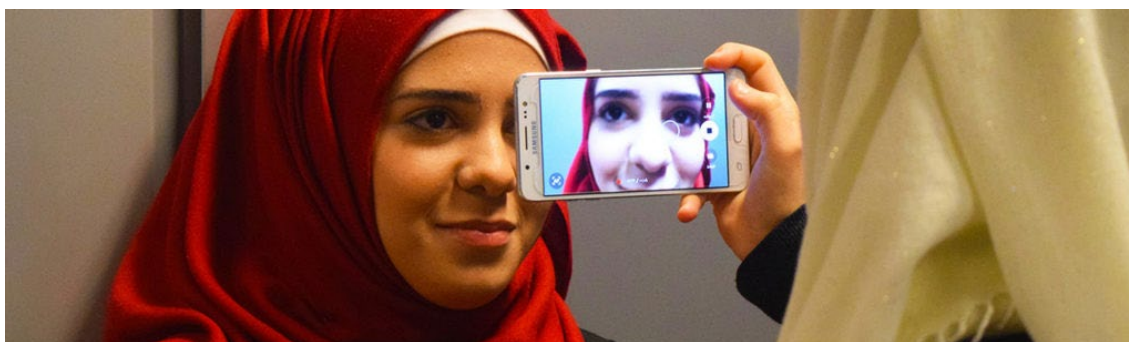
Aan de hand van observaties zijn het leergedrag, de instructiegevoeligheid en de schoolse vaardigheden (zie verlengde intake²) in beeld gebracht. Kan een leerling zijn aandacht vasthouden tijdens het uitvoeren van een opdracht? Is hij in staat zelfstandig te werken?

² <https://www.lowan.nl/wp-content/uploads/2020/02/Observatieformulier-leerlingprofiel-verlengde-intake-en-schoolperiode.pdf>

Hoeveel instructie heeft hij nodig om een nieuw soort opdracht te maken? De instructiegevoeligheid en het leergedrag zeggen iets over het leerpotentieel van de leerling: observaties van het gemak waarmee een leerling de lesstof oppikt en de manier waarop hij leert, geven informatie over de leermogelijkheden van de leerling. Daarnaast geven de observaties zicht op de ondersteuning waaraan een leerling behoefte heeft. Een leerling kan baat hebben bij aanpassingen in het onderwijs, bijvoorbeeld door kernwoorden in de opdracht te markeren, door de leerling te vragen de opdracht nog eens na te vertellen of door extra verwerkingstijd te bieden.

3. Dit wil ik graag! (motivatie leerling)

De leerling is de eigenaar van het Persoonlijk Ontwikkelingsplan NT2 en de doelen die er in zijn opgenomen. Dat betekent dat de leerling in de ISK door de mentor betrokken wordt bij de totstandkoming van het ontwikkelingsplan. In het PONT2 kijkt de leerling terug op zijn periode in de ISK en blik hij vooruit op de periode in het regulier onderwijs. Dat kan zowel mondeling (live, in een presentatie of vlog) als schriftelijk in een reflectieverslag of poster.

4. Zo ging het! (didactische aanpak uit de ISK)

De ISK-leerling heeft sinds hij op de ISK zit veel geleerd, bijvoorbeeld hoe hij het lezen van een tekst in het Nederlands het beste aan kan pakken, wat hij wel of niet kan doen als hij de woorden in die tekst niet begrijpt, hoe hij de betekenis van een nieuw woord opzoekt en waar hij ze opschrijft (al dan niet in het woordenschrift). Of hoe hij aan de slag gaat als hij een brief moet schrijven of begint als hij wiskundesommen gaat maken. De overdracht van dit soort specifieke informatie van de ISK naar het regulier onderwijs kan voor alle partijen van meerwaarde zijn. De ISK-docent kan de NT2-didactische aanpak overdragen, zodat de ontvangende school weet met welke aanpak of werkwijze de NT2-leerling bekend is bij het leren van het Nederlands (als tweede taal). Het benoemen en concreet maken van een specifieke werkwijze is voor de leerling prettig en geeft vertrouwen. In de eerste periode in het regulier onderwijs hoeft niet opnieuw het wiel uitgevonden worden maar kunnen de leerling en de mentor beiden verder met deze didactische tips.

5. Dit heb ik nodig ... (een vliegende start in het regulier onderwijs)

In dit onderdeel van het ontwikkelingsplan komt bovenstaande informatie samen in een aantal gecombineerde taaldoelen en concrete ondersteuningsbehoefte per vaardigheid, bijvoorbeeld:

Ontwikkelpunt	Dit wil ik	Dit moet ik leren / heb ik nodig
1. Lezen: op weg naar B1	Ik kan een tekst bij techniek lezen met onbekende woorden.	Hulp bij welke woorden ik wel /niet moet opzoeken De tekst van tevoren al een keer lezen.
2. Gesprekken: A2	Ik kan om hulp vragen aan de docent / ik kan verschillende vragen stellen.	Durven vragen te stellen.
3. Woordenschat uitbreiden	Ik leer iedere dag 15 nieuwe woorden.	In extra NT2-les aandacht voor de woorden uit de andere lessen.
4. Informatie op internet zoeken	Ik kan een goede zoekterm typen in Google en de goede bron kiezen.	Samenwerken met een andere leerling.
5. Schrijven: op weg naar B1	Ik kan een korte brief schrijven om informatie te krijgen over een stage	Oefenen met de opzet van een brief.

Voorbeeld onderdeel Persoonlijk Ontwikkelingsplan NT2

Wie stelt het Persoonlijk Ontwikkelingsplan NT2 samen?

Het plan wordt samengesteld in de laatste weken op de ISK. Het PONT2 wordt door de mentor, twee vakdocenten en de ISK-leerling (in stappen) gezamenlijk gevuld. De leerling voelt zich eigenaar van het ontwikkelingsplan, weet waar hij op dit moment staat en waar hij nog aan moet werken. Het PONT2 kan ook binnen het regulier onderwijs worden gebruikt om de voortgang van de NT2-leerling te volgen. Het is daarmee een 'levend' document dat up to date wordt gehouden zodat de ondersteuning steeds afgestemd kan blijven op de behoeften van de leerling.

3 | Bootcamp Overstap naar regulier onderwijs

Een Bootcamp Overstap regulier onderwijs? Hoezo?

Voor een deel van de ISK-leerlingen is de voorbereiding op het vervolgonderwijs (ondanks het blended doorstroomprogramma) niet genoeg. Er is immers nog weinig tijd tot de zomervakantie. Een aantal ISK-leerlingen heeft extra onderwijstijd nodig, om met voldoende bagage het vervolgonderwijs in te stromen. In de *Bootcamp Overstap* werken leerlingen in de zomervakantie intensief én gericht verder aan de ontwikkeling van taalvaardigheid in de context van hun vervolgopleiding en ‘doorstroomvakken’. Bijkomend voordeel is dat de leerling geen last heeft van een ‘zomerdip’ omdat hij in de zomervakantie voldoende taalcontact heeft met het Nederlands. Uit onderzoek³ blijkt dat zomerscholen effectief zijn voor het repareren van ‘achterstanden’ bij leerlingen, op voorwaarde dat ze gericht zijn op leren. De *Bootcamp Overstap* is onderdeel van een zomerschoolactiviteit waarvoor gebruik gemaakt kan worden van de subsidieregeling⁴ inhaal en ondersteuningsprogramma’s onderwijs 2020-2021.

Hoe ziet het programma in de Bootcamp eruit?

Een doelgericht onderwijsprogramma in de *Bootcamp Overstap* bereidt de leerling voor op instroom in het vervolgonderwijs.

De leerling stapt in met een gericht plan van aanpak gebaseerd op formatieve evaluatie: waar staat de leerling op dit moment? Waar moet hij naartoe? Wat heeft hij nodig om daar te komen? Dit plan wordt door de ISK-docent met de leerling opgesteld. Gezamenlijk worden leervragen en -doelen geformuleerd waar gedurende de bootcamp aan gewerkt wordt. De focus van het programma ligt op de combinatie van taal- en vakonderwijs, waarmee de leerling zich gericht voorbereidt op het regulier onderwijs. Het programma sluit aan bij het niveau van de leerling (leerroute 1, 2 of 3), met aandacht voor specifieke school- en vaktaal, de lesmaterialen uit het regulier onderwijs, relevante schoolse taaltaken en studievaardigheden (bijvoorbeeld plannen en ‘leren leren’).

Tijdens het tweede dagdeel kunnen de leerlingen deelnemen aan workshops, bijvoorbeeld over kunst & cultuur, kennismaking met beroepen, techniek in je huis of media. In deze workshops staan betekenisvolle taaltaken centraal en werken ze toe naar een gezamenlijk doel en product.

Afhankelijk van de gekozen organisatievorm van de *Bootcamp Overstap* moet worden bepaald wie het programma samenstelt. Voor de ochtend zou dat (deels) op maat moeten zijn en ISK-gestuurd. Hiervoor kunnen delen van het Persoonlijk Ontwikkelingsplan NT2 van de leerlingen worden ingezet. Voor het middagdeel is het een breed programma voor alle leerlingen.

De periode en het aantal dagen voor de bootcamp kan op verschillende manieren worden ingevuld. Bijvoorbeeld twee weken bootcamp, twee weken taaltaken thuis en dan weer twee

³ <https://www.nro.nl/wp-content/uploads/2020/05/Zomerscholen-en-verlengde-schooltijd.pdf>

⁴ <https://www.lowan.nl/vo/nieuws/extra-middelen-voor-nieuwkomers/>

weken bootcamp, bijvoorbeeld van 9.30 tot 15.00 uur. Of vier weken aan het begin van de zomervakantie, of aan het einde, bijvoorbeeld in de laatste twee weken.

Een effectieve Bootcamp Overstap: vijf aandachtspunten

1. Stel een doelgericht onderwijsprogramma samen (invulling ochtendprogramma)

Van belang is een gestructureerd en uitdagend onderwijsprogramma, waarin aangesloten wordt op de specifieke behoefte van de leerlingen. Het programma bestaat uit activiteiten waarin de leerlingen actief bezig zijn met leren. Hiervoor kunnen een aantal pijlers uit het blended onderwijsprogramma doorstroom worden ingezet: formatief evalueren, doelen bepalen, ruimte voor interactie en feedback. Het onderwijsprogramma wordt idealiter uitgewerkt door NT2-docenten van de ISK. Op die manier wordt aangesloten bij de specifieke behoefte van de leerling.

2. Maak gebruik van partners in de regio (organisatie middagprogramma)

In het middagprogramma staan de workshops centraal, bijvoorbeeld dans, media, muziek, theater, koken, techniek etc. Dat kan zijn met een weekprogramma met verschillende workshops, of het uitwerken van één thema (bijvoorbeeld een theatervoorstelling) of het opleveren van een product zoals een filmpje of het organiseren van een activiteit voor ouders. Bij de organisatie en uitvoering van het middagdeel van de bootcamp kunnen verschillende partners worden betrokken. Je kunt denken aan culturele instellingen/organisaties, de scouting, sportclubs, maar ook Peer2Peer, Humanitas, Vluchtelingenwerk, COA, Team4you en regionale en lokale organisaties.

3. Organiseer slim en creatief

De leerlingen leren in de ochtend in kleine groepen aan de hand van een programma op maat, eventueel geclusterd per leerroute. In de middag kiezen de leerlingen workshops en werken ze met andere leerlingen in de zomerschool of bootcamp samen.

Organiseer het niet alleen, zoek lokale/regionale partners op allerlei gebied! Kijk ook naar regionale samenwerking, zowel met andere ISK's als met het regulier onderwijs vo en mbo.

Misschien kun je aansluiten bij bestaande initiatieven. Een Bootcamp Overstap kan bijvoorbeeld prima aanhaken bij een bestaande zomerschool. 's Ochtend volgen leerlingen uit de ISK dan hun Bootcampprogramma en reguliere leerlingen hun eigen programma.

's Middags gaan beide groepen samen aan de slag in de workshops. Op die manier kun je gezamenlijk de organisatie oppakken. De ISK richt zich dan vooral op het opzetten van het ochtendprogramma.

4. Maak gebruik van deskundige docenten voor de Bootcamp Overstap

Voor het ochtendprogramma Bootcamp Overstap is het van belang dat de docenten opgeleid en bekwaam zijn en kennis hebben van NT2. Er zijn verschillende mogelijkheden, bijv. een NT2-docent in combinatie met een docent uit het regulier onderwijs of een ISK-docent. Ook kunnen begeleiders onder supervisie van een NT2-docent worden ingezet, zoals vrijwilligers, NT2-docenten in opleiding, studenten NT2 (master NT2), begeleiders van een huiswerkinstituut (gespecialiseerd in anderstaligen). Voor het middagprogramma worden verschillende externe partijen ingeschakeld, afhankelijk van de workshops die worden aangeboden. Dat kunnen organisaties zijn zoals Vluchtelingenwerk, Thuischoolmaatje of Peer2Peer, maar ook sport- en muziekverenigingen of lokale organisaties. Van belang is dat deze partijen bij het aanbieden van hun workshop oog hebben voor de taalvaardigheid van de leerlingen en de taalontwikkeling stimuleren door voor actieve taken te zorgen.

5. Betrek de ouders bij de zomerschool

Het is fijn als ouders op de hoogte zijn van wat hun kinderen leren tijdens de bootcamp. Organiseer voor ouders een kennismakingsbijeenkomst waarin wordt verteld wat de leerlingen leren en hoe zij thuis hun kind kunnen ondersteunen bij het leren. Ook informatie over het vervolgonderwijs kan daarin aan bod komen. Bedenk op welke wijze de ouders betrokken kunnen worden bij de uitvoering van activiteiten tijdens de bootcamp. Dat kan zijn tijdens het ochtendprogramma waarin de leerlingen gericht aan de slag zijn met talige activiteiten gericht op doorstroom in het vervolgonderwijs, bijvoorbeeld door samen de leeropbrengst van een ochtend te bepreken. Of tijdens het middagprogramma door bij een van de workshops te helpen. Of nodig de ouders een keer uit bij een workshop of voorstelling.

4 | Drieslag Taal regulier onderwijs

Verder groeien in het regulier onderwijs

Voor de ISK-leerling is het van belang dat hij ondersteuning op maat krijgt binnen het regulier onderwijs in de vorm van taalbewuste lessen. Daarmee kan hij zijn taalvaardigheid in het Nederlands verder ontwikkelen, zowel de dagelijkse taal als de noodzakelijke schooltaal. Idealiter komt de leerling het regulier onderwijs binnen met een Persoonlijk Ontwikkelingsplan NT2, waarin zichtbaar wordt waar de leerling staat en wat hij nodig heeft. In gesprek met de NT2-leerling wordt afgesproken hoe de extra ondersteuning wordt ingevuld (wensen van de leerling en verwachtingen van de school). In het PONT staan verschillende soorten informatie over het taalniveau van de leerling voor de afzonderlijke taalvaardigheden, zowel taalproducten van de leerlingen als toetsresultaten (TOA) per NT2-onderdeel vergezeld van leerpunten.

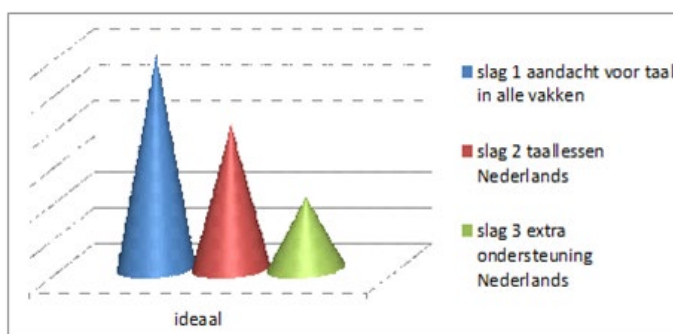
Wat heeft de NT2-leerling nodig?

In het regulier onderwijs komt de leerling in aanraking met allerlei nieuwe vakken, nieuwe klasgenoten en nieuwe docenten. In deze contextrijke taalleeromgeving wordt de NT2-leerling ondergedompeld in de Nederlandse taal. De schoolvakken en het schoolse leven vormen de input voor de contextrijke taalleeromgeving. Het is een omgeving die de leerling stimuleert het Nederlands te gebruiken, waarin hij feedback ontvangt en doelgericht werkt aan eigen taalleerdoelen binnen de omgeving van het regulier onderwijs. Taalbewuste (vak)lessen op alle plaatsen in het onderwijsprogramma bieden de NT2-leerlingen ondersteuning bij de verdere ontwikkeling van de Nederlandse taalvaardigheid. In de handreiking O jee, een NT2-leerling in de klas⁵ vinden docenten praktische tips voor in de les.

Wat is de Drieslag Taal?

Om het Nederlands verder te leren in de context van de schoolse leeromgeving heeft de leerling op verschillende plaatsen ondersteuning nodig. Hiervoor kun je denken in de Drieslag Taal⁶:

1. Alle **vakdocenten** geven taalbewuste les: leerlingen kunnen dan een groot deel van hun Nederlandse taalvaardigheid in de vakles ontwikkelen. Ieder vak heeft zijn eigen leerstof en kent zijn eigen taalleersituaties. Dát is de taal die de leerlingen moeten leren en gebruiken. Vakdocenten moeten leerlingen veel laten lezen, schrijven, luisteren en spreken over de leesstof, met daarbij expliciete aandacht voor de woordenschat van het vak.

⁵ <https://www.lowan.nl/vo/doorstroom/>

⁶ <https://www.itta.uva.nl/projecten/drieslag-taal-nt2-regulier-onderwijs-72>

‘Ik geef mijn NT2-leerling de tekst meestal van tevoren al mee naar huis, samen met de opdracht. Dan kan ze vast een keer de tekst bekijken en woorden onderstrepen. In de les geef ik dan expliciet aan wat voor haar de belangrijke woorden zijn. Dat helpt bij het leren selecteren. Je kunt immers niet alles opzoeken.’ *Docent burgerschap*

2. De **docent Nederlands** biedt extra ondersteuning bij de uitleg en oefening van regels en conventies van de Nederlandse taal. Eventueel wordt er ook aandacht besteed aan de toepassing van de taal met de vakinhoud van andere vakken. De docent besteedt tevens aandacht aan taalleerstrategieën.

‘Bij mij de in de klas zijn veel leerlingen met een kleine woordenschat. Dus daar besteed ik voor iedereen wel aandacht aan. NT2-leerlingen kennen vaak hele gewone woorden niet, zoals slotgracht of sloot. Maar het is natuurlijk ook logisch, want ze zijn hier nog niet zo lang. En hoe belangrijk is zo’n woord nou eigenlijk? Ik vind het belangrijker dat ze de schooltaalwoorden goed leren en de rest is mooi meegenomen.’ *Docent Nederlands*

3. Wat kan er in de **extra les NT2/ taalondersteuning** worden gedaan? Leerlingen werken individueel of in kleine groepjes aan eigen leervragen, m.b.t. een vaktekst, woordenschat, schoolse taaltaken. Of krijgen begeleiding bij de voorbereiding van nieuwe onderdelen (preteaching) onder begeleiding van een docent met NT2-expertise.

‘Wij werken vooral in kleine groepjes. De leerlingen komen een keer per week bij mij, soms twee keer. Ze nemen dan een eigen vaktekst mee of een opdracht waar ze mee bezig zijn. En daar kijken we dan samen naar. Zo krijg ik inzicht in wat ze moeilijk vinden. Soms krijg ik ook wel een vraag van een vakdocent, of ik een tekst vast wil bespreken.’ *Docent NT2 / extra ondersteuning taal*

De drie pijlers binnen deze organisatievorm werken nauw met elkaar samen en stemmen hun taalondersteuning op elkaar af. De lijntjes tussen de verschillende partijen zijn kort en er is regelmatig overleg. Zo wordt er schoolbreed efficiënt gewerkt aan taalontwikkeling.

Andere ondersteuningsmogelijkheden in het regulier onderwijs kunnen zijn:

- Twee keer per week terug naar de ISK voor extra NT2-ondersteuning
- Huiswerkklass in het regulier onderwijs onder begeleiding van een transfercoach (uit ISK)
- Buddy op school die hulp en ondersteuning biedt (via school of Peer2Peer)
- Verlenging van de onderwijstijd⁷ door bijvoorbeeld in het weekend of in de herfstvakantie extra onderwijstijd te creëren om extra ondersteuning aan te bieden, bijvoorbeeld in de vorm van een blended onderwijsprogramma. Hiervoor kan gebruik worden gemaakt van de subsidieregeling inhaal- en ondersteuningsprogramma’s onderwijs 2020 -2021.

⁷ <https://www.lowan.nl/vo/nieuws/extra-middelen-voor-nieuwkomers/>